

Mara Jelovšek

(1934–2015)

Mara Jelovšek

Konec septembra 2015 je svojo življenjsko pot sklenila Mara Jelovšek. V spomin nanjo želim nanizati nekaj biserov iz ogrlice njenega življenja, ki sem jih našla v njenih beležkah, zapisih, odlikovanjih, prek pogovorov z njenimi znanci in z najinim poznavstvom. Predstaviti želim okoliščine, ki so jo oblikovale kot dejavno soustvarjalko družbe. Že na začetku bi rada poudarila, da je bila v njenem času življenjska pot, v kateri prevladuje poklicno in družbenopolitično delovanje, za žensko precej nenavadna. Trpka izkušnja 2. svetovne vojne ji je dajala notranjo moč, da je vztrajala na poti spreminjanja družbenih samoumevnosti, v katere se je rodila.

Rodila se je leta 1934 v Križah pri Tržiču Ludviku Rovtarju, ki je prihajal s Česnjice v Selški dolini, in Ani Rozman iz Križ. Oče je bil mizar, mati pa gospodinja.

Čas njenega odrasčanja je zaznamovala 2. svetovna vojna. Oče se je leta 1941 pridružil partizanom in postal kurir Kokrškega odreda. Ostali – mati Ana in trije otroci: Mara, njena sestra Francka in brat Franci – so bili julija 1942 izseljeni na Bavarsko, v Windsheim in Weissenburg. V času internacije je mati delala, otroci pa so bili večinoma prepuščeni samim sebi; na njih so izvajali medicinske poizkuse, zaradi katerih je Marin 22-mesečni brat Franci umrl. Iz taborišča so bili izpuščeni po treh letih, enem mesecu in enem dnevu. Ko so se po vojni vrnili v Križe, je bilo življenje težko. Oče je zaradi izdaje padel leta 1942, materi je delo v izgnanstvu načelo zdravje, vendar je vseeno morala služiti kot dninarka in perica, da je lahko preživljala hčeri.

Zaradi let, ko je divjala vojna in šole ni obiskovala, je bila Mara ob vpisu v osnovno šolo v Križah takoj vpisana v 4. razred, nižjo gimnazijo je obiskovala v Tržiču. Pri petnajstih letih je bila postavljena pred odločitev, ali naj sledi svojim sanjam in nadaljuje s šolanjem ali zaradi gmotnih razmer ostane doma in pomaga

družini. Kljub materinemu prigovarjanju, naj se zaposli, se je vpisala na učiteljsiše v Ljubljani, kjer je leta 1953 opravila učiteljski diplomski izpit in postala razredna učiteljica. Mara je imela pedagoško delo rada in je cenila izobraževanje. Ko se je odprla možnost visokošolskega študija na tem področju, se je vpisala na Pedagoško akademijo v Ljubljani in leta 1968 med prvimi diplomirala.

Kot prikaz razumevanja družbenopolitične dejavnosti takrat, preden je začela poklicno pot, navajam osebno oceno, ki jo je zanjo oblikoval kolektiv razreda v času šolanja na učiteljsišu:

Rovtar Mara, roj. 1934 v Križah pri Kranju v delavski družini s srednjo ekonomsko osnovo.

Svetovnonazorsko je napredno usmerjena. Tudi njena politična miselnost je napredna, a v politiko se posebno ne pogloblja. Pri šolskem delu dosega dobre uspehe. Hvale vredno je njeno delo v mladinski organizaciji, kjer predvsem čutimo njeno veliko iskrenost in požrtvovalnost. Poved, v kolektivu in izven njega, je pripravljena delati za skupnost. Mladinskih delovnih akcij med počinicami se je večkrat udeležila. Tudi tu njeno delo spremlja pripravljenost in iskrenost. Je energična in bo zaradi svojih zmožnosti in še posebej zaradi delavnosti gotovo dobra učiteljica.

Razredni kolektiv

Mara je svojo poklicno pot začela leta 1953, ko je bila z dekretom poslana na Deško vzgajališče v Smlednik, kjer je spoznala Cirila Jelovška, bodočega moža. Deško vzgajališče so dva meseca po njenem prihodu preselili v Veržej, Mara in Ciril pa sta bila premeščena v podružnično šolo Bukovica v Selški dolini, kjer je Mara poučevala do leta 1963, zadnja tri leta je bila tudi upraviteljica šole. Iz zapisnikov ocenjevanja učiteljev izvemo, da je bila blaga in ni uporabljala kazni, temveč spodbudo in tekmovalnost. Posebno pozornost je namenjala slabšim učenecem in organizaciji popoldanskih dejavnosti za učence, kar je bilo takrat nekaj novega. V času službovanja na Bukovici se je poročila ter rodila sina in hčer.

Leta 1963 se je družina preselila v Škofjo Loko. Tu je do leta 1966 poučevala na Osnovni šoli Petra Kavčiča. Kakovost in predanost njenega dela so opazili v Zavodu za šolstvo in jo pritegnili v svoje vrste. Med letoma 1966 in 1976 je bila pedagoška svetovalka razrednega pouka v Zavodu republike Slovenije za šolstvo, Območni enoti Kranj. Kot pedagoška svetovalka si je prizadevala, da bi delo učiteljev z otroki pripeljala na višjo raven in da bi se zmanjšalo število otrok, ki ne zaključijo osnovne šole. Prizadevala si je, da kazni, tudi telesna, preneha biti družbeno sprejemljiv način šolske vzgoje, da se otroke z drugačnimi, bolj prijaznimi prijemi spodbuja pri učenju in vodi k uspehu.

V času dela v šolstvu je bila na njeno pobudo ustanovljena Občinska pionirska komisija Občine Škofja Loka, ki jo je nekaj let tudi vodila. Iz Pionirske komisije so bila ustanovljena Društva prijateljev mladine Škofja Loka, Železniki in Žiri,

ki so bila povezana v Zvezo društev prijateljev mladine Škofja Loka. Ta je pridobila sredstva za polovično zaposlitev sekretarja, kar je omogočilo razvoj društva in obšolskih dejavnosti v takratni Občini Škofja Loka.

Družbenopolitične dejavnosti so bile zanjo način življenja. Želela je sodelovati in sooblikovati področja, ki so bila povezana z njenim poklicnim delom. V Zvezo komunistov Jugoslavije se je včlanila leta 1954. Bila je članica skupščin izobraževalnih skupnosti na občinskem, regionalnem in nacionalnem nivoju. Posebno pozornost je namenjala Škofji Loki, na kar opozarja veliko število funkcij, ki jih je opravljala v okviru krajevnih skupnosti in občine. V letih 1967 in 1968 je bila kot predstavnica Občine Škofja Loka članica Zbora delovnih skupnosti v Socialistični republiki Sloveniji. Leta 1976 je bila za svoje delo na pedagoškem področju na ukaz predsednika SFRJ Josipa Broza – Tita odlikovana z redom dela z zlatim vencem za posebne zasluge in dosežene uspehe pri delu, ki je imelo poseben pomen za socialistično izgradnjo države. V obdobju 1978–1982 je bila delegatka Republike Slovenije v Zveznem zboru skupščine SFRJ in članica Odbora za delo, zdravje in socialne politike.

Leta 1976 je na prigovarjanje Janeza Štera, direktorja takrat velikega slovenskega podjetja Slovenijales, sprejela nov izziv in se tem podjetju zaposlila kot vodja sektorja za kadrovske in socialne zadeve. Spodbujala je izobraževanje, skrbela za kakovost kadrov in negovala odnose med zaposlenimi, ki jim je bila po njihovih besedah »druga mama«. Leta 1984 ji je po dolgi bolezni umrl mož Ciril, za katerega je v zadnjih letih njegovega življenja ljubeče skrbela. Pred upokojitvijo leta 1992 se je morala soočiti z odpuščanjem zaposlenih, do katerega je prišlo po osamosvojitvi.

Po upokojitvi se je Mara vrnila k delu z mladimi. Vse dokler ni oslabela zaradi bolezni, je bila vodilna organizatorka dejavnosti Društva prijateljev mladine Škofja Loka. To društvo je po osamosvojitvi, spremembi političnega sistema in nastanku novih občin skoraj zamrlo, tako kot so zamrle dejavnosti v Društvu prijateljev mladine Železniki in Žiri ter je ugasnila zveza teh društev. Mara kot ustanoviteljica društva in pobudnica obšolskih dejavnosti škofjeloške mladine tega ni mogla dopustiti. Zato je obnovila dejavnost društva in s prostovoljnim delom še močnejše povezala osnovne šole v Škofji Loki in druge javne zavode s področja kulture in športa ter vdihnili življenje obstoječim in novim projektom, ki še danes potekajo po šolah in vrtcih.

Marino življenje, vizija prihodnosti in trdo delo so se odrazili v velikem številu javnih priznanj, odličij, pohval ... Iz zadnjega časa ima največjo težo srebrni grb Občine Škofja Loka, ki ji je bil leta 2010 podeljen za njeno dolgoletno, dragoceno in požrtvovalno delo z mladimi v občini.

Tiho je odšla. Ostal bo prijeten spomin na njeno delo in skrb za mlade v Škofji Loki. V čast in ponos mi je, da sem jo poznala.